

Lege harten

Van Juli Zeh verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

Adelaars en engelen

Speeldrift

Corpus delicti

Vrije val

Nultijd

Briefroman

Ons soort mensen

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Juli Zeh

Lege harten

Vertaald uit het Duits door
Annemarie Vlaming

Ambo|Anthos
Amsterdam

The translation of this work was supported
by a grant from the Goethe-Institut.

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978 90 263 4276 9

© 2017 Luchterhand Verlag, a division of
Verlagsgruppe Random House GmbH, München, Germany

© 2018 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Annemarie Vlaming

Oorspronkelijke titel *Leere Herzen*

Oorspronkelijke uitgever Luchterhand Literaturverlag

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Ofoto / Ray van Schaffelaar

Foto auteur © Thomas Müller

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Ja. Zo zijn jullie.

Full Hands Empty Hearts

It's a Suicide World

Baby

Molly Richter, 'Empty Hearts',
van haar debuutalbum 2025

1

Knut en Janina komen om vijf uur.

Het weer is prachtig. Sinds een paar dagen bezit de zon een felle kracht waar je hem na een typische Braunschweigse winter en de verregende lenteweken nog amper toe in staat had geacht. Als lichtgeel chiffon rust het licht op de gladde vlakken van de meubels, laat de glazen op tafel fonkelen, dringt door tot in de achterste stofvrije hoekjes. Drie keer per week laat Britta het appartement grondig onder handen nemen door Henry, een jongeman uit Laos. Helaas zitten er op de panoramaramen altijd nog wel een paar strepen die Henry over het hoofd heeft gezien.

Door de kinderen is hun ritme veranderd. Vroeger zouden ze pas tegen de avond bij elkaar zijn gekomen voor een eerste borrel, niet op klaarlichte dag voor het avondeten. Maar dat is normaal, dat vergaat hun allen zo, dat hele leger van ouders met één kind. Er zijn tijden geweest dat Britta tot midden in de nacht werkte, een gat in de dag sliep en pas vroeg in de middag haar eerste vaste voedsel tot zich nam, meestal een sandwich die Babak, ook geen ochtendmens, voor haar meebracht naar de praktijk. Maar daar heeft kleine Vera zeven jaar geleden een

eind aan gemaakt. Heel soms nog voelt Britta een lichte duizeling, haast alsof ze schrikt, symptomen van een existentiële jetlag.

‘Dat rotspul wil niet plakken!’ roept Richard vanuit de keuken tegen niemand in het bijzonder.

In de gang neemt Britta een fles rode wijn in ontvangst van Knut; een sympathiek gebaar, hoewel ze de hele kelder vol met Edwards hebben staan, een Chileense cabernet uit 2020 die ze lekker vinden en waaraan ze gewend zijn geraakt. De rioja met het strikje om de hals zullen ze wel weer een keer doorgeven.

‘Sticky fingers.’ Lachend steekt Richard zijn plakkerige handen omhoog en biedt zijn gasten ter begroeting zijn elleboog aan. ‘Ik doe alles precies zoals in het recept, maar nog steeds ziet dat spul eruit als bioafval.’

Voor hem liggen aan flarden gescheurd zeewier en hompen plakkerige rijst die ten prooi zijn gevallen aan zijn pogingen ze op te rollen. Richard heeft het zich in zijn hoofd gehaald om de sushi die avond zelf te maken, en Britta bemoeit zich niet met dat soort plannen. De keuken is Richards domein. Zij zal de gasten vermaken en zorgen dat de kinderen koste wat kost om zeven uur iets te eten krijgen, het maakt niet uit wat.

‘Ziet er fantastisch uit, ouwe, we lepelen het wel gewoon van je granieten werkblad,’ zegt Knut.

Het is gepolijst beton, maar Britta houdt haar mond. Knut is een lapzwans en waarschijnlijk ook niet de allerslimste, maar Britta is op hem gesteld vanwege zijn goede humeur en omdat zijn dochter Cora het zo goed met Vera kan vinden. Zeven jaar geleden hebben Janina en Britta elkaar bij babyzwemmen ontmoet, ieder met een krijsend bundeltje op de arm, en sindsdien brengen ze menige lange, stroperige middag met elkaar door, aanvankelijk om hun hart bij elkaar uit te storten, later

om samen te genieten van twee uurtjes rust aan de rand van een speeltuin, terwijl de meisjes druk met elkaar aan het spelen zijn. Hun playdate-vriendschap overleeft zelfs het feit dat ze voor verschillende scholen hebben gekozen. Terwijl de dochter van Knut en Janina op een kunstzinnige school voor hoogbegaafden zit, waar pianospelen verplicht is en smartphones verboden zijn, doorloopt Vera op haar sloffen de gangbare Silicon Valley-pedagogie. Cora oefent ‘Vader Jakob’ op de xylofoon; Vera heeft net haar eerste programmaatje geschreven, dat een vis over het beeldscherm laat zwemmen en naar aas laat happen als je de hengel in het water laat zakken.

De meisjes zijn al naar de kinderkamer verdwenen, terwijl de volwassenen nog wat staan te lummelen – die fase die kenmerkend bij iedere afspraak moet worden doorlopen. Ze staan in de deuropening of leunen met twee handen op de rugleuning van een stoel en lachen wat naar elkaar, tot iedereen ontspannen genoeg is om te gaan zitten. Britta’s huis beschikt over een royale woon- en eetkamer met glazen pui, maar ze zitten altijd liever met z’n allen op een kluitje aan de veel te kleine ontbijt-tafel. Ze heeft het opgegeven om daar iets tegen te willen doen.

Met een half oor luistert ze naar de kinderkamer aan de andere kant van de gang, tot ze de gebruikelijke Mega Melanie-geluiden hoort. De meisjes zijn helemaal verzot op Vera’s Mega Mall, een monstrueus plastic geval van een paar verdiepingen hoog, dat over wifi, diverse beeldschermen en een voorprogrammeerbare soundtrack beschikt. Als Cora op bezoek komt brengt ze altijd een paar van haar Glotzi’s mee, snoezige buitenaardse wezentjes met drie grote ogen, die momenteel nogal een hype zijn. Ze vormen de stuwende kracht achter een gecompliceerde aanval van marsmannetjes op de Mega Mall, die door Mega Melanie, Mega Martin en hun Mega-vrienden

moet worden verhinderd. Meestal schiet het Mega-arrestatie-team na wat verwickelingen woest in het rond, waarbij niet alleen de Glotzi's, maar ook alle klanten van de Mega Mall gedood worden. Dan schallen dramatische muziek en een tweestemmige juichkreet 'Collateral damage!' uit de kinderkamer.

Terwijl de Edwards staat te ademen in de decanteerkaraf opent Britta de deur van de koelkast en geniet ze een moment lang van de aanblik van de volmaakt uitgestalde levensmiddelen. Een blok boter in een glazen botervloot. Vegetarische worstjes, twee aubergines, drie tomaten, een kan melk. Ze pakt twee verschillende flesjes bier uit de koelkast en geeft Richard en Knut beiden hun favoriete merk aan. Voor Janina en zichzelf trekt ze een fles prosecco open.

'Hoe was de bezichtiging eigenlijk?'

'Een droom.'

Janina proost zonder te drinken, zet het glas neer en verschikt wat aan haar opgestoken blonde haar. Met haar bloemetjesjurk en haar romantische kapsel belichaamt ze zo ongeveer het tegendeel van Britta, die haar steile lichte haar op kinlengte draagt en een voorkeur heeft voor eenvoudige broeken in grijs of middenblauw, gecombineerd met blouses of tops waaraan alleen een kenner kan zien wat ze gekost hebben. Toch kijkt ze graag naar Janina. Janina heeft haar dochter gekregen toen ze nog maar begin twintig was, zoals het de laatste tijd weer in zwang is, en soms heeft Britta de indruk dat haar jongere vriendin niet alleen afkomstig is uit een ander decennium, maar ook van een andere planeet. Janina weet hoe ze haar leven moet inrichten, wat haar kleding betreft, haar kapsel, haar piepkleine appartementje, haar gezin en haar meisjesdromen. Sinds een paar weken is ze samen met Knut

op zoek naar een huis op het platteland, wat op Britta ietwat absurd overkomt. Zelf had ze vijftien jaar geleden al door dat de grote stad passé was en het platteland geen wondermiddel voor de sleetse grotestadswaan, aangezien het tegendeel van het kwaad nooit de remedie van datzelfde kwaad is. Bij de eenentwintigste eeuw horen middelgrote steden, van middelgroot belang en tot in detail gehoor gevend aan pragmatisme. Je hebt er alles, maar nergens te veel van, genoeg van wat schaars is en daartussenin woonruimte in overloed, met brede straten en een architectuur die de mens met rust laat.

Jaren geleden al, terwijl haar kennissen nog druk bezig waren oude boerderijen in Brandenburg op te knappen en biologische tomaten te telen, heeft Britta van de eerste inkomsten van de Brug een huis in Braunschweig gekocht. Een blok beton met veel glas in een rustige woonwijk, praktisch, ruim, makkelijk schoon te houden, net als Braunschweig zelf: rechte lijnen, gladde vlakken, vrij van twijfels. Zo goed doordacht dat er voor elk meubelstuk maar één mogelijke plek bestaat. Dan nog kelder, kinder- en logeerkamer, voldoende toiletten en bergruimte, een onderhoudsarme tuin en ingebouwde huishoudelijke elektronica die de kamertemperatuur regelt, op gezette tijden koffiezet en waarschuwingssignalen geeft als de koelkast openstaat. In zekere zin houdt Britta van haar huis. Als je geen zin hebt om jezelf iets voor te spiegelen is gepolijst beton nu eenmaal iets waar je vandaag de dag nog van kunt houden.

‘Echt waar. Volgens mij hebben we het gevonden.’ Opnieuw houdt Janina haar glas prosecco omhoog om te proosten, en deze keer neemt ze wel een slok. Britta is gefascineerd door Janina’s enthousiasme. Haar vriendin is dol op afbladderende verf op oude houten deuren, kruiwagens gevuld met fleurige bloemen en een schapenvacht voor de open haard. Een hemel-

tergend anachronisme. Totale ontkenning van het feit dat de dingen veranderd zijn.

‘De oude mensen van wie het is zijn nog maar net vertrokken. Voor hen is het een drama dat ze het huis uit moeten. Een leven lang is het hun thuis geweest.’

‘Waarom willen ze het dan verkopen?’

‘Niet willen, moeten. Als je op leeftijd bent kun je op het platteland niet meer zo goed redden.’

‘Oude mensen? Redden?’ Voor Richard liggen inmiddels drie min of meer voltooide maki-rolletjes, iets gekromd, als hondendrollen. ‘Waar gaat het over – ontroerend goed?’

Britta lacht. Ze houdt van hem om zijn gevatheid en ze vindt het heerlijk om de spot te drijven met Janina’s huizenjacht.

‘Geef het maar toe: het is een vervallen krot,’ zegt ze. ‘Ik vermoed met houtkachels en stromatrassen, en als je warm water nodig hebt zet je een ketel op het vuur. Onmogelijk schoon te houden, omdat er voortdurend stof van het plafond dwarrelt. En in alle hoeken zitten dikke spinnen.’

‘Zo ongeveer.’ Knut lacht goedmoedig.

‘O-kééé.’ Richard rekt het woord uit op een toon die moet uitdrukken: iedereen moet zelf maar weten wat hij wil.

‘Het is een droom van een huis,’ herhaalt Janina. ‘Jullie moeten een keer met ons meegaan om te kijken. Cora vindt het fantastisch. Ze zou daar een paard kunnen houden, stel je voor.’

‘Verkopen ze paarden bij Manufactum?’ vraagt Richard.

‘Nee, even serieus, het is precies wat we willen. Geen elektronica, houten vloer, leem op de muren. Grote tuin met oude bomen. Bij dezen nodigen we jullie uit voor een avondje kampvuur.’

‘Van top tot teen bedekt vanwege de teken,’ zegt Britta. ‘Wat mag het eigenlijk kosten?’

Janina trekt een overdreven getergd gezicht.

‘Te veel,’ zegt Knut. ‘Maar we hebben besloten om daar niet over na te denken.’

‘Geweldige financiële strategie,’ grapt Richard, die de rijst voor de nigiri in gelijke porties staat te verdelen en langzamerhand wat zelfverzekerder wordt. Alle aanwezigen weten dat Knut en Janina geen huis kunnen betalen, nog geen tuinhuisje, zelfs niet als de negatieve-rentepolitiek tot in eeuwigheid zou voortduren. Knut wacht nog altijd op zijn doorbraak als toneelschrijver, en Janina’s start-up Typemachine, die administratieve diensten aanbiedt aan schrijvers, schilders en andere freelancers, gaat gebukt onder het feit dat haar klanten niet meer geld hebben dan Knut en Janina zelf. Voor een bescheiden leven met z’n drietjes zou het desondanks genoeg kunnen zijn, mits Knut op een dag wat bijverdient, maar een en ander moet zich ontwikkelen en dat kost tijd. Dat Janina evengoed op zoek is naar een huis op het platteland is even ontroerend als moedig. Britta besluit om haar verzet tegen zelfgefröbelde idylles aan de kant te zetten en binnenkort aan te geven dat ze kan bijspringen met startkapitaal als de bank moeilijk doet. Welbeschouwd is Janina nu eenmaal haar beste vriendin en weet Britta toch niet wat ze met haar geld aan moet. Het afgelopen jaar is met Frexit, Free Flandern en Catalonia First! een goed jaar geweest voor de Brug, zodat het tijd wordt om zich weer eens over de financiële gezondheid te buigen. Terwijl ze de proseccoglazen bijvult en twee nieuwe flesjes bier opentrekt, neemt ze zich voor om het er de volgende dag met Babak over te hebben.

Als ze weer opduikt uit haar gedachten heeft Richard al zestien kleine vierkantjes rijst gevormd. Het gesprek gaat niet langer over huizen, maar over iets politieks. Terwijl Knut geboeid

naar het schermje van zijn smartphone kijkt, staat Britta op om een schaal pasta van de vorige avond en een paar vegetarische worstjes uit de koelkast te halen. Ze kent maar weinig mensen die het niet gênant vinden om hun smartphone uit hun broekzak te halen. Wie dat doet heeft een vaste baan of stemt op de Bezorgde Burger Beweging. Voor Knut gaat geen van beide op, toch leest hij de *saps* van Regula Freyer en Co. Jaren geleden al heeft Babak een hack ontwikkeld waarmee je de voorgeïnstalleerde kanalen van je smartphone kunt verwijderen. Hij heeft de tool doorgegeven aan Britta en Richard; Knut wilde hem niet.

‘De BBB brengt het vijfde efficiëntiepakket in roulatie.’ Knut kijkt om zich heen alsof alle aanwezigen nu een voor een stelling moeten nemen. ‘Daarna zullen er op deelstaatniveau geen parlementaire-enquêtecommissies, adviescomités en controlerende instanties meer bestaan.’

Janina schraapt haar keel. Mocht dat geluid bedoeld zijn om Knut tot terughoudendheid te bewegen, dan heeft hij het niet gehoord of niet begrepen.

‘Willen ze het federalisme nu eindelijk afschaffen?’

‘Mogelijk,’ antwoordt Richard bedachtzaam. ‘Die idioten van de BBB zijn tot alles in staat.’

Zachtjes duwt Britta hem en zijn sushimatjes aan de kant, zet de inductiewok op het fornuis, schenkt er wat olie in, voegt de pasta toe en snijdt terwijl het geheel staat op te warmen de vegetarische worst in kleine stukjes.

‘Ze gooien het hele land op z’n kop.’

‘Daarvoor zijn ze aangetreden. Slank en fit de toekomst in.’

‘Wat zijn dat eigenlijk voor instanties?’ vraagt Janina.

‘Het bedrag dat ze daarmee besparen is wel gigantisch.’ Knut kijkt weer op zijn telefoon. ‘Dat is wél ons belastinggeld.’

Britta gelooft niet dat Knut ooit in zijn leven belasting heeft betaald.

‘Alsof er ook maar iemand is die weet waar het federalisme goed voor is,’ zegt Janina.

‘Niemand hier heeft op Bezorgde Burgers gestemd,’ zegt Richard. ‘Waar hebben we het überhaupt over?’

‘Over het vijfde efficiëntiepakket,’ zegt Knut volhardend.

Britta begint stilaan geïrriteerd te raken. Hoewel ze voor haar werk de politiek in grote lijnen moet volgen, vindt ze niet dat je er in privékring over hoeft te praten. Het moge duidelijk zijn dat Knut niet begrijpt dat politiek net als het weer is: iets wat plaatsvindt, of je nu toekijkt of niet, en alleen dwazen mopperen erover. Vaag herinnert ze zich dat dat ooit anders was. Ze ziet zichzelf in een stemhokje staan en vol overtuiging haar kruisje zetten. Ze weet nog dat ze destijds met anderen over de vraag discussieerde op wie je moest stemmen, en dat ze het antwoord belangrijk vond. Wanneer dat was weet ze niet meer zo precies – hoe dan ook voor de vluchtelingen-crisis, Brexit en Trump, lang voor de tweede financiële crisis en de razende opkomst van de Bezorgde Burger Beweging. In een ander tijdperk.

‘Collateral damage!’ klinkt het juichend uit de kinderkamer, vergezeld door Mega-muziek die hard door de gang schalt.

‘Kan het wat rustiger? We gaan zo eten!’ roept Janina.

Als Britta de worst in de wok gooit begint het te sissen. Ze roert alles goed door en zet de afzuigkap aan.

‘Dat ruikt verdomd lekker,’ zegt Knut.

‘Ik ben ook bijna klaar.’ Richard opent vacuümverpakkingen met rauwe stukjes vis om zijn vierkantjes mee te garneren. Op tafel staan hoekige bordjes klaar, en porseleinen houder-tjes met eetstokjes en kommetjes met sojasaus, ingemaakte gember en wasabipasta.

‘Het idiote is dat je niet weet wat eruit gaat komen,’ begint Knut weer. ‘Ik bedoel, BBB kan niet, dat is helder. Maar om maar even een voorbeeld te noemen: wie had destijds gedacht dat mafkezen als Trump en Poetin een eind aan de oorlog in Syrië zouden maken? Dat is toch zo postfactisch als wat?’

Britta haat woorden als ‘postfactisch’. Jarenlang overspoelen ze blogs en media om leeghoofden het idee te geven dat ze met een politieke analyse van doen hebben. Alsof er ooit ‘factische’ politiek heeft bestaan. Wat was er factisch dan? Het absolutisme? Het imperialisme? Nationaalsocialisme, Koude Oorlog, het uiteenvallen van Joegoslavië, 9/11? Britta snakt naar waarheid. De waarheid is dat al jaren niemand meer weet wat hij moet denken.

Omdat Knut nog steeds geïnteresseerd op zijn smartphone zit te scrollen zet Britta muziek aan om aan te geven dat het gesprek is afgelopen. Molly Richters zachte stem vult het vertrek. De zangeres is de shooting star van het seizoen. Twaalf jaar oud, kortgeschoren koppie, lijf en kleren als een straatschoffie en een stem als Josephine Baker.

Full Hands Empty Hearts/It's a Suicide World Baby.

Britta trekt een blik gepelde tomaten open en giet de inhoud in de wok. Het gesis gaat over in gepruttel, de stukjes worst en de pasta verdwijnen in de rode soep. Met de bovenkant van een pollepel drukt ze de tomaten fijn, tot het mengsel een kledderige consistentie krijgt. Een beker room verandert het rood in bruinig roze en de prut in saus. De kinderen noemen het worstgoulash, ze zijn er gek op.

‘Dat ziet er lekker uit.’ Knut staat naast haar, doopt een lepel in de wok en proeft. ‘Lekker.’

‘Sushi is over vijf minuten klaar,’ zegt Richard.

‘Sushi is voor het oog, dit hier voor de buik.’ Knut houdt

een vierhoekig bordje naar Britta op. ‘Veel te lekker voor de kinderen.’

Ze wisselt een blik met Richard, die met zijn ogen rolt maar glimlacht, en schept een portie goulash op. Janina komt met nog twee bordjes, eentje voor zichzelf en eentje voor Britta, pakt lepels uit de la en gaat aan tafel zitten.

‘Vera-Cora!’ roept Richard. ‘Jullie ouders eten al jullie worst op!’

‘En, iedereen dood?’ vraagt Janina, en ze woelt door het haar van de meisjes als ze de keuken in komen rennen, met in hun handen Mega Melanie, Mega Martin en twee Glotzi’s, die ze naast hun borden zetten voordat ze zich op de worstgoulash storten. Richard stalt maki en sashimi uit op houten plankjes en dient op. Het ziet er beter uit dan verwacht, en iedereen klapt en joelt en roept ‘*Arigato!*’, en dan eten ze alles door elkaar, worst en pasta en rauwe vis. Britta springt op omdat ze de wijn is vergeten, ze proosten; de Edwards smaakt fantastisch, hoewel hij bij de sushi noch bij de goulash past. De stemming is opperbest, een heerlijke avond.

Het nagerecht bestaat uit aardbeien, voor iedereen slechts een kleine portie, maar wel eigenhandig door Vera in de tuin van de buurvrouw geplukt. Britta ziet dat Janina suiker en slagroom laat staan en glimlacht. Fijn dat de problemen tenminste enigszins rechtvaardig verdeeld zijn. Britta vindt zichzelf soms een slechte moeder, omdat ze stiekem meer van haar werk houdt dan van haar gezin. Maar ze kan tenminste eten wat ze wil.

Om kwart voor acht wil Vera zoals iedere avond een aflevering van haar favoriete Netflix-serie kijken. Een kleine drone die Featherweight heet en bij zijn eigenaar is weggevlagen helpt een meisje bij het oplossen van alledaagse problemen.

Terwijl de meisjes kijken, beginnen Knut en Janina alvast dankjewel te zeggen en ideeën voor een tegenbezoek te opperen. Britta en Richard verzekeren hun dat ze geen hulp nodig hebben bij het opruimen, dat het een supergezellige avond was en dat ze graag een keer met Vera komen eten, of misschien liever een keer barbecueën in het park, want het appartement van Knut en Janina is nogal klein en – denkt Britta bij zichzelf – ook niet bijster schoon.

‘Gast, hoe cool is dat!’ roept Vera in de woonkamer.

‘Collateral damage!’ jubelt Cora.

Dat klinkt te heftig voor Featherweight. Britta loopt door de gang naar de kamer; de anderen lopen achter haar aan.

De meisjes zijn overgeschakeld naar de televisiemodus, wat een van de weinige dingen is die Britta rigoureuus verbiedt. Televisiekijken is uit den boze. Ze staat op het punt in een scheldkanonnade uit te barsten, maar wordt afgeleid door wat ze op het beeldscherm ziet. Achtuurjournaal.

‘Wat is dat in godsnaam?’ fluistert ze, of beter gezegd: hoort ze zichzelf fluisteren, want haar lippen hebben zonder haar toedoen bewogen.

De anderen zijn in de deuropening blijven staan en hebben het nog steeds over de barbecue. Britta staat midden in de kamer, toevallig precies in het centrum van het stervormige tapijtpatroon, en kijkt naar de televisie. Schimmige beelden, een item van vijfenveertig seconden, ze heeft de helft al gemist. Toch heeft ze meteen door wat er aan de hand is. Zwarte uniformen, arrestatieteamleiders die in portofoons praten, rondcirkelende helikopters, traangas, flictsgranaten, alles erop en eraan. Ze moet zich wel heel erg vergissen als de op de grond liggende dader geen bomgordel draagt, maar de beeldkwaliteit is erg slecht, alsof er van grote afstand met een mobiele telefoon is gefilmd.